

Impact Factor: 4.917

ISSN: 2181-0966

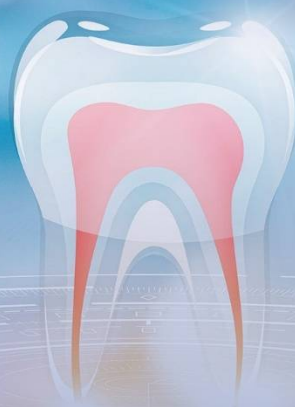
DOI: 10.26739/2181-0966

www.tadqiqot.uz

JOURNAL OF

ORAL MEDICINE AND CRANIOFACIAL RESEARCH

Informing scientific practices around the world through research and development

SAMARKAND
STATE MEDICAL UNIVERSITY

VOLUME 7
ISSUE 1

2026

ЖУРНАЛ СТОМАТОЛОГИИ И КРАНИОФАЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 7, НОМЕР 1

JOURNAL OF ORAL MEDICINE AND CRANIOFACIAL RESEARCH

VOLUME 7, ISSUE 1

ЖУРНАЛ СТОМАТОЛОГИИ И КРАНИОФАЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

№1 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0966-2026-1>

Главный редактор:

Ризаев Жасур Алимджанович
доктор медицинских наук, профессор, ректор
Самаркандского государственного медицинского
университета, Узбекистан

Заместитель главного редактора:

Юлдашев Абдуазим Абдувалиевич
доктор медицинских наук, профессор Ташкентского
государственного стоматологического института,
Узбекистан

РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

РЕДАКЦИОННО-КОНСУЛЬТАТИВНЫЙ СОВЕТ:

Ответственный секретарь: А.С. Кубаев – доктор медицинских наук, профессор

Э.Н. Билалов

доктор медицинских наук, профессор

Д.М. Достмухамедов

доктор медицинских наук, профессор

О.Э. Бекжанова

доктор медицинских наук, профессор

А.М. Хайдаров

доктор медицинских наук, профессор

Л.Э. Хасанова

доктор медицинских наук, профессор

Т.Э. Зойиров

доктор медицинских наук, профессор

Э.А. Ризаев

доктор медицинских наук, профессор

Ж.Ф. Шамсиев

доктор медицинских наук, доцент

С.Х. Юсупалиходжаева

доктор медицинских наук, доцент

Ю.А. Шукурова

доктор медицинских наук, доцент

У.Ю. Мусаев

доктор медицинских наук, доцент

А.И. Хазратов

доктор медицинских наук, доцент

А.А. Ахмедов

доктор медицинских наук, доцент

У.Н. Вахидов

доктор медицинских наук, доцент

Ж.Д. Бузрукзода

кандидат медицинских наук

М.М. Исомов

кандидат медицинских наук, доцент

Д.Ф. Раимкулова

кандидат медицинских наук, доцент

М.К. Юнусходжаева

доктор медицинских наук, доцент

Ф.Ф. Лосев

доктор медицинских наук, профессор,
заслуженный деятель науки РФ

С.П. Рубникович

академик, доктор медицинских наук,
профессор (Беларусь)

Джун-Янг Пэн

доктор медицинских наук, профессор
(Корея)

Дзинити Сакамото

доктор философии, профессор
(Япония)

М.А. Амхадова

доктор медицинских наук, профессор
(РФ)

О.С. Гилёва

академик, доктор медицинских наук,
профессор (РФ)

М.Т. Копбаева

доктор медицинских наук, профессор
(Казахстан)

А.А. Антонова

доктор медицинских наук, профессор
(РФ)

Р.О. Мухамадиев

доктор медицинских наук, профессор

Н.В. Шаковец

доктор медицинских наук, профессор
(Беларусь)

А.И. Грудянов

академик, доктор медицинских наук,
профессор (РФ)

Д.С. Аветиков

доктор медицинских наук, профессор (Украина)

Верстка: Хуршид Мирзахмедов

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

JOURNAL OF ORAL MEDICINE AND CRANIOFACIAL RESEARCH

№1 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0966-2026-1>

Chief Editor:

Jasur A. Rizaev

*Doctor of Medical Sciences, Professor,
Rector of the Samarkand State Medical University,
Uzbekistan*

Deputy Chief Editor:

Abduazim A. Yuldashev

*Doctor of Medical Sciences, Professor of the
Tashkent State Dental Institute, Uzbekistan*

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

EDITORIAL ADVISORY BOARD:

Executive Secretary: A. S. Kubaev - Doctor of Medical Sciences, Professor

E.N. Bilalov

Doctor of Medical Sciences, Professor

D.M. Dostmukhamedov

Doctor of Medical Sciences, Professor

O.E. Bekjanova

Doctor of Medical Sciences, Professor

A.M. Khaidarov

Doctor of Medical Sciences, Professor

L.E. Khasanova

Doctor of Medical Sciences, Professor

T.E. Zoyirov

Doctor of Medical Sciences, Professor

E.A. Rizaev

Doctor of Medical Sciences, Professor

J.F. Shamsiev

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

S.H. Yusupalikhodjaeva

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

Yu.A. Shukurova

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

U.Yu. Musaev

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

A.I. Khazratov

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

A.A. Akhmedov

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

U.N. Vakhidov

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

J.D. Buzrukzoda

Candidate of Medical Sciences

M.M. Isomov

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor

D.F. Raimkulova

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor

M.K. Yunuskhodjaeva

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

F.F. Losev

Doctor of Medical Sciences, Professor,
Honored Scientist of the Russian Federation

S.P. Rubnikov

academician, doctor of medical sciences,
professor (Belarus)

Jun-Yang Peng

Doctor of Medical Sciences, Professor
(Korea)

Jinichi Sakamoto

Doctor of Philosophy, Professor
(Japan)

M.A. Amkhadova

Doctor of Medical Sciences, Professor
(Russian Federation)

O.S. Gileva

academician, doctor of medical sciences,
professor (Russian Federation)

M.T. Kopbaeva

Doctor of Medical Sciences, Professor
(Kazakhstan)

A.A. Antonova

Doctor of Medical Sciences, Professor
(Russian Federation)

R.O. Muxamadiyev

Doctor of Medical Sciences, Professor

N.V. Shakovets

Doctor of Medical Sciences, Professor
(Belarus)

A.I. Grudyanov

academician, doctor of medical sciences,
professor (Russian Federation)

D.S. Avetikov

Doctor of Medical Sciences, Professor (Ukraine)

Page Maker: Khurshid Mirzakhmedov

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Rizaev Jasur Alimjanovich, Axmedova Sayyora Muxamadovna, Absalamova Nigora Faxriddinovna OG'IZ BO'SHLIG'I SHILLIQ QAVATIDAGI LEYKOPLAKIYANING KLINIKO-MORFOLOGIK DIAGNOSTIKASI.....	6
2. Xamraeva Nilufar Xamzaevna, Turayeva Feruza Abdurashidovna ODAM PAPILLOMAVIRUSI BILAN KASALLANGAN BEMORLARDA OG'IZ BO'SHLIG'I SHILLIQ QAVATI KASALLIKLARINING KLINIK XUSUSIYATLARINI BAHOLASH.....	11
3. Kamilov Xaydar Pozilovich, Usmanova Lazzat Baxodirovna SURUNKALI QAYTALANUVCHI AFTOZ STOMATITDA MAHALLIY HIMOYA OMILLARINING KLINIK-DIAGNOSTIK AHAMIYATI.....	15
4. Тахирова Камола Аббаровна, Мирзаходжаева Нигина Фирдавсовна ДЕФИЦИТ ВИТАМИНОВ ГРУППЫ В КАК ФАКТОР РИСКА РАЗВИТИЯ АНГУЛЯРНОГО ХЕЙЛИТА.....	19
5. Vohidov Elbek Rahimovich MASHINASOZLIK KORXONALARI ISHCHILARIDA OG'IZ BO'SHLIG'I A'ZOLARIDAGI PATOLOGIK O'ZGARISHLAR (ADABIYOTLAR SHARHI).....	23
6. Исомов Мираскад Максудович, Ризаев Жасур Алимджанович, Мирзаев Алишер Умирзокович СОВРЕМЕННАЯ ДИАГНОСТИКА, ЛЕЧЕНИЕ И ОЦЕНКА КАЧЕСТВА ЖИЗНИ ПАЦИЕНТОВ С СОЧЕТАННОЙ ЧЕЛЮСТНО-ЛИЦЕВОЙ ТРАВМОЙ.....	28
7. Axmedova Sayyora Muxamadovna, Absalamova Nigora Faxriddinovna OG'IZ BO'SHLIG'I LEYKOPLAKIYASIDA ASOSLI DIAGNOSTIKA VA DAVO ALGORITMI.....	37
8. Rizayev Jasur Alimjanovich, Xudoyqulov Shahzod Shavkatovich AUTISTIK SPEKTR BUZILISHLARI BO'LGAN BOLALARNI STOMATOLOGIK DAVOLASHGA TAYYORLASHGA KOMPLEKS YONDASHUV.....	40
9. Махмуд Закирович Дусмухамедов, Дусмухамедов Дилшод Махмуджанович, Исроилова Жасмина Жамшидовна СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА ОТДАЛЕННЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПОСЛЕ УРАНОПЛАСТИКИ.....	44
10. Валиева Фарангиза Садиковна СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДОВ ЛЕЧЕНИЯ БОЛЕВОГО ДИСФУНКЦИОНАЛЬНОГО СИНДРОМА ВИСОЧНО-НИЖНЕЧЕЛЮСТНОГО СУСТАВА У БОЛЬНЫХ С ПЕРЕЛОМАМИ НИЖНЕЙ ЧЕЛЮСТИ.....	49
11. Shernazarov Otamurod Narmuratovich SURGICAL TREATMENT METHODS FOR BENIGN THYROID NODULES.....	53
12. Ахророва Малика Шавкатовна, Ражабий Музаёна Азизовна ЦЕФАЛОМЕТРИЧЕСКАЯ И ТРЕХМЕРНАЯ МОРФОМЕТРИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПАЦИЕНТОВ СО СКЕЛЕТНОЙ ФОРМОЙ АНОМАЛИИ ОККЛЮЗИИ III КЛАССА ПО ЭНГЛЮ.....	57
13. Saidova Muxlisa Axrorovna, Kamilov Haydar Pozilovich OSHQOZON-ICHAK KASALLIKLARI FONIDA PARODONT KASALLIKLARINING OLDINI OLISH MASALALARI.....	62
14. Болтаева Мафтуна Муминовна КЛИНИКО-БИОЛОГИЧЕСКАЯ ДИНАМИКА У ПАЦИЕНТОВ С СОЧЕТАННЫМИ ПОРАЖЕНИЯМИ СЛИЗИСТОЙ ОБОЛОЧКИ ПОЛОСТИ РТА НА ФОНЕ ХРОНИЧЕСКОЙ СЕРДЕЧНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТИ.....	66
15. Болтаева Фазлат Муминовна КЛИНИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ КОРРЕКЦИИ ОЧАГОВОЙ ДЕМИНЕРАЛИЗАЦИИ ЭМАЛИ У ДЕТЕЙ С ПАРАЗИТАРНОЙ ИНВАЗИЕЙ.....	70
16. Zoyirov Tulqin Elnazarovich, Xaydarova Durdona Munisovna SURUNKALI PARODONTITDA PULPA JAROHATLARINING UCHRASH CHASTOTASI VA MORFOFUNKSIONAL XUSUSIYATLARI.....	75
17. Islamova Nilufar Bustanovna, Abdukhomidov Jurabek Laziz ugli IMPROVEMENT OF METHODS FOR EARLY DETECTION OF MAXILLOFACIAL DEFORMATIONS IN CASE OF PREMATURE TOOTH LOSS.....	79
18. Akhmedov Alisher Astanovich, Mukhiddinov Shokhruxh Gafurjon ugli THE ROLE OF EVERSTICK GLASS FIBER-REINFORCED SYSTEMS IN CORRECTING TOOTH CROWN DEFECTS.....	84
19. Islamova Nilufar Bustanovna, Nurullayeva Go'zal Abdumalikovna TISHLARNI OQARTIRISH MUOLAJASIDAN KEYINGI ASORATLAR PROFILAKTIKASIDA ZAMONAVIY ADGEZIV TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	89
20. Ortikova Nargiza Xayrullayevna, Khurramova Surayyo Dustmurodovna OPTIMIZATION OF ORTHOPEDIC DENTAL TREATMENT METHODS IN PATIENTS WITH ARTERIAL HYPERTENSION.....	94
21. Akhmedov Alisher Astanovich, Toyirov Jahongir Sobirovich MORPHOFUNCTIONAL FEATURES OF ENAMEL AND PRINCIPLES OF PREVENTIVE THERAPY FOR PATIENTS WITH EARLY MANIFESTATIONS OF INCREASED TOOTH WEAR.....	99
22. Kamilov Xaydar Pazilovich, Raximova Muhabbat Azamat qizi, Xolmatova Zarnigor Dilmurod qizi BEMORNI DAVOLASH TAJRIBASI ANGULAR XEYLITNI MAHALLIY BLOKADA YORDAMIDA.....	104
23. Шукуров Ақобир Фуркатович, Иноятлов Амрилло Шодиевич, Шукурова Нодира Тиллаевна ОРГАНИЗАЦИЯ МАРШРУТА ПАЦИЕНТА И ПРАВОВАЯ ЯСНОСТЬ СТОМАТОЛОГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ.....	109

Kamilov Xaydar Pozilovich
Usmanova Lazzat Baxodirovna
Toshkent davlat tibbiyot universiteti

SURUNKALI QAYTALANUVCHI AFTOZ STOMATITDA MAHALLIY HIMOYA OMILLARINING KLINIK-DIAGNOSTIK AHAMIYATI

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.19538294>

ANNOTATSIYA

Surunkali qaytalanuvchi aftoz stomatit (SQAS) — ogʻiz shilliq qavatining eng koʻp uchraydigan kasalliklaridan biri boʻlib, tizimli infektsiya belgilarisiz ogʻriqli aftalarning davriy paydo boʻlishi bilan tavsiflanadi. Kasallikning keng tarqalganligiga qaramay, uning etiologiyasi koʻp omilli boʻlib, toʻliq oʻrganilmagan. Shu sababli toʻgʻri va oʻz vaqtida qoʻyilgan tashxis samarali davolashning muhim sharti hisoblanadi.

Ushbu maqolada qaytalanuvchi aftoz stomatitni diagnostika qilishning zamonaviy yondashuvlari, jumladan klinik baholash, differensial diagnostika, laborator tekshiruvlar hamda kasallik ogʻirligi va bemorlar hayot sifatini baholash masalalari yoritilgan.

Kalit soʻzlar: qaytalanuvchi aftoz stomatit, diagnostika, aftalar, ogʻiz shilliq qavati kasalliklari, differensial diagnostika

Хайдар Камиллов Позилевич,
Лаззат Усманова Баходировна,

Ташкентский государственный медицинский университет

КЛИНИКО-ДИАГНОСТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ МЕСТНЫХ ФАКТОРОВ ЗАЩИТЫ ПРИ ХРОНИЧЕСКОМ РЕЦИДИВИРУЮЩЕМ АФТОЗНОМ СТОМАТИТЕ

АННОТАЦИЯ

Хронический рецидивирующий афтозный стоматит (ХРАС) — одно из наиболее распространённых заболеваний слизистой оболочки полости рта, характеризующееся периодическим появлением болезненных афт при отсутствии признаков системной инфекции. Несмотря на широкую распространённость, этиология заболевания остаётся многофакторной и до конца не изученной. В связи с этим своевременная и правильно установленная диагностика является важным условием эффективного лечения.

В данной статье рассмотрены современные подходы к диагностике рецидивирующего афтозного стоматита, включая клиническую оценку, дифференциальную диагностику, лабораторные исследования, а также вопросы оценки тяжести заболевания и качества жизни пациентов.

Ключевые слова: рецидивирующий афтозный стоматит, диагностика, афты, заболевания слизистой оболочки полости рта, дифференциальная диагностика

Kamilov Xaydar Pozilovich
Usmanova Lazzat Baxodirovna
Tashkent State Medical University

CLINICAL AND DIAGNOSTIC SIGNIFICANCE OF LOCAL PROTECTIVE FACTORS IN CHRONIC RECURRENT APHTHOUS STOMATITIS

ANNOTATION

Chronic recurrent aphthous stomatitis (CRAS) is one of the most common diseases of the oral mucosa, characterized by the periodic occurrence of painful aphthous ulcers in the absence of systemic infection signs. Despite its high prevalence, the etiology of the disease remains multifactorial and not fully understood. Therefore, timely and accurate diagnosis is an essential prerequisite for effective treatment.

This article discusses modern approaches to the diagnosis of recurrent aphthous stomatitis, including clinical assessment, differential diagnosis, laboratory investigations, as well as evaluation of disease severity and patients' quality of life.

Keywords: recurrent aphthous stomatitis, diagnosis, aphthae, oral mucosal diseases, differential diagnosis.

Kirish. Surunkali qaytalanuvchi aftoz stomatit (SQAS) og'iz bo'shligi shilliq qavatining eng keng tarqalgan yallig'lanish kasalliklaridan biri bo'lib, klinik amaliyotda davolashi qiyin va tez-tez retsdiv berishi bilan xarakterlanadi. Kasallik etiologiyasi va patogenezi to'liq aniqlanmagan bo'lib, so'nggi yillarda SQAS rivojlanishida mahalliy immunitet va himoya omillarining ahamiyatiga katta e'tibor qaratilmoqda. Og'iz bo'shligi shilliq qavatining mahalliy himoya tizimi buzilishi kasallikning og'ir kechishi, aftalarning uzoq bitishi va retsdivlar sonining ortishiga olib keladi. Shu sababli, mahalliy himoya omillarini o'rganish SQASni erta diagnostika qilish va samarali davolashda muhim ahamiyatga ega.

Surunkali qaytalanuvchi aftoz stomatit — og'iz shilliq qavatining surunkali yallig'lanishli, qaytalanuvchi kasalligi bo'lib, asosan umumiy sog'lom shaxslarda uchraydi. Kasallik remissiya va zo'rayish davrlari bilan kechadi hamda o'tkir infeksiya omillar bilan bog'liq emasligi diagnostika va davolash jarayonini murakkablashtiradi. SQAS stomatologik amaliyotda og'iz shilliq qavatining eng ko'p uchraydigan yara bilan kechuvchi holatlaridan biridir.

Epidemiologik ma'lumotlarga ko'ra, SQAS dunyo aholisining 5–25%ida uchraydi. Kasallik ko'pincha bolalik yoki o'smirlilik davrida boshlanadi va ko'p yillar davomida saqlanib qolishi mumkin. Etiologiyasi to'liq aniqlanmagan bo'lib, genetik moyillik, immun tizimi buzilishlari, vitamin va mikroelementlar yetishmovchiligi, mikrobiologik omillar, gormonal o'zgarishlar hamda psixo-emotsional stress muhim rol o'ynaydi.

Klinik jihatdan SQAS bemorlar hayot sifatini sezilarli darajada pasaytiradi. Og'riqli aftalar ovqatlanish, nutq va og'iz gigienasini qiyinlashtiradi, bu esa bemorlarda jismoniy va ruhiy noqulaylikni keltirib chiqaradi. Shu bois, to'g'ri tashxis qo'yish nafaqat simptomlarni yengillashtirish, balki o'xshash klinik ko'rinishga ega bo'lgan tizimli kasalliklarni istisno qilish uchun ham muhimdir.

Surunkali qaytalanuvchi aftoz stomatit tasnifi

Diagnostik va klinik amaliyotda SQAS aftalarning o'lchami, soni va bitish xususiyatlariga ko'ra uch asosiy shaklga bo'linadi:

Kichik aftalar (Mikulich aftalari)

Kichik aftalar SQASning eng ko'p uchraydigan shakli bo'lib, barcha holatlarning 70–85%ini tashkil etadi. Aftalar diametri 10 mm dan kichik bo'lib, dumaloq yoki oval shaklda, kulrang-oq fibrinoz qoplama va atrofi qizarish (giperemiya) bilan namoyon bo'ladi. Asosan keratinlashmagan shilliq qavatlarida — lablar, yonoq, og'iz tubi va tilning pastki yuzasida joylashadi.

Ular odatda 7–14 kun ichida chandiqsiz bitadi. Qaytalanuvchi chastotasi yil davomida bir necha martadan deyarli doimiy holatga qadar bo'lishi mumkin.

Katta aftalar (Setton kasalligi)

Katta aftalar yoki Setton kasalligi kamroq uchraydi, biroq klinik jihatdan og'irroq kechadi. Aftalar diametri 10 mm dan katta, chuqur va juda og'riqli bo'ladi. Bitish jarayoni bir necha hafta yoki oy davom etib, ko'pincha chandiq bilan yakunlanadi. Ushbu shaklda aftalar yumshoq tanglay va halqum sohasini ham qamrab olishi mumkin.

Katta va uzoq bituvchi aftalar travmatik, autoimmun va o'sma kabi jarayonlar bilan differensial diagnostika qilinishi zarur.

Tadqiqot maqsadi. Surunkali qaytalanuvchi aftoz stomatitli bemorlarda mahalliy himoya omillarining holatini baholash va ularning klinik-diagnostik ahamiyatini aniqlash.

Tadqiqot materiallari va usullari. Tadqiqotda surunkali qaytalanuvchi aftoz stomatit tashxisi qo'yilgan bemorlar ishtirok

etdi. Nazorat guruhi sifatida og'iz bo'shlig'i shilliq qavati sog'lom bo'lgan shaxslar olindi.

Tekshiruv usullari:

- klinik stomatologik ko'rik;
- aftalarning soni, o'lchami, joylashuvi va bitish muddatini baholash;
- so'lak tarkibida mahalliy himoya omillarini aniqlash:
 - o sekretor immunoglobulin A (sIgA),
 - o laktoferrin,
 - o lizotsim,
 - o sitokinlar (IL-1 β , IL-6, IL-10);
- immunologik ko'rsatkichlarni ELISA usulida baholash;
- olingan natijalarni statistik qayta ishlash.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqot natijalariga ko'ra, SQASli bemorlarda og'iz bo'shlig'i mahalliy himoya tizimida sezilarli o'zgarishlar aniqlandi. Xususan, so'lakda sekretor IgA miqdorining pasayishi shilliq qavatning infeksiyalarga qarshi qarshiligini kamaytirishi qayd etildi.

Tadqiqot natijalari surunkali qaytalanuvchi aftoz stomatitli bemorlarda og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining mahalliy himoya tizimida sezilarli o'zgarishlar mavjudligini ko'rsatdi. So'lakda aniqlangan immunologik ko'rsatkichlar kasallikning klinik kechishi, aftalarning soni, o'lchami va bitish muddati bilan uzviy bog'liq ekanini aniqlandi.

Sekretor immunoglobulin A (sIgA) holati

SQASli bemorlarda so'lak tarkibida sekretor IgA miqdorining pasayishi kuzatildi. sIgA mahalliy immunitetning asosiy omillaridan biri bo'lib, uning kamayishi shilliq qavatning infeksiyalarga qarshi barer funksiyasini susaytiradi. sIgA darajasining past bo'lishi klinik jihatdan aftalarning tez-tez qaytalanishi va kasallikning cho'zilib kechishi bilan bog'liq ekanini aniqlandi.

Laktoferrin holati

So'lakda laktoferrin darajasining oshishi yallig'lanish jarayoni faolligini aks ettirdi. Ayniqsa, klinik belgilari yaqqol, og'ir kechuvchi shakllarda laktoferrin miqdori yuqori bo'lishi qayd etildi. Bu holat laktoferrinning yallig'lanish markeri sifatida klinik-diagnostik ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi.

Lizotsim holati

Tadqiqotda lizotsim miqdorining pasayishi mahalliy nospetsifik himoya mexanizmlarining buzilganini ko'rsatdi. Lizotsim darajasi past bo'lgan bemorlarda aftalarning bitish muddati uzaygani va ikkilamchi infeksiya qo'shilish xavfi yuqoriligi aniqlandi.

Sitokinlar (IL-1 β , IL-6, IL-10) holati

Sitokin profili tahlilida quyidagi o'zgarishlar aniqlandi:

- IL-1 β va IL-6 (proyallig'lanish sitokinlari) miqdorining oshishi yallig'lanish jarayonining faol bosqichini ko'rsatdi;
- IL-10 (yallig'lanishga qarshi sitokin) darajasining nisbiy pasayishi yallig'lanishni cheklavchi mexanizmlarning yetarli emasligini tasdiqladi.

Proyallig'lanish va yallig'lanishga qarshi sitokinlar o'rtasidagi disbalans kasallikning og'ir klinik kechishi va retsdivlar sonining ko'payishi bilan bog'liq ekanini aniqlandi.

Shu bilan birga, laktoferrin va lizotsim darajasining o'zgarishi yallig'lanish jarayoni faolligini aks ettirdi. Sitokinlar tahlilida proyallig'lanish sitokinlari (IL-1 β , IL-6) oshishi va yallig'lanishga qarshi sitokin (IL-10) nisbiy kamayishi aftoz jarayonning og'ir kechishi bilan bog'liq ekanini aniqlandi.

Aftalar soni ko'p va klinik belgilari yaqqol bo'lgan bemorlarda mahalliy himoya omillaridagi o'zgarishlar yanada chuqur ekanini kuzatildi.

Ko'rsatkichlar	Nazorat guruhi (sog'lomlar) n=15	Setton aftozi bilan kasallanganlar (n=45)
TNF- α , pg/ml	6,42 $\pm$ 0,68	8,69 $\pm$ 0,66*
IL-2, pg/ml	11,54 $\pm$ 2,39	18,65 $\pm$ 1,62*
IL-10, pg/ml	8,69 $\pm$ 0,49	2,35 $\pm$ 0,36*
Laktoferrin, pg/ml	1,56 $\pm$ 0,11	3,14 $\pm$ 0,25*

Bizning tadqiqotlarimizda aniqlanishicha, alohida sitokinlar darajasini dinamik baholashda quyidagi o'zgarishlar kuzatildi: TNF- α va IL-2 kabi proyallig'lanish fraksiyalarining oshishi va IL-10 kabi yallig'lanishga qarshi sitokinning supressiyasi og'iz suyuqligida aniqlanib, bu Aftoz Stomatitning klinik namoyon bo'lishi bilan bog'liq bo'lgan tipik yallig'lanish jarayonining boshlanishiga mos keladi.

Davolash boshlanishidan oldin, Aftoz Stomatit bilan kasallangan bemorlarning og'iz suyuqligidagi barcha o'rganilgan sitokinnarning o'rtacha qiymatlari sog'lom shaxslar (nazorat guruhi) bilan solishtirganda sezilarli darajada yuqori edi ($p < 0.05$). IL-2 va TNF- α darajalari bemorlarda nazorat qiymatlaridan mos ravishda 1.35 va 1.61 barobar yuqori edi.

Shunday qilib, Aftoz Stomatit bemorlarining og'iz suyuqligidagi proyallig'lanish sitokini TNF- α darajasi o'rtacha 8.69 ± 0.66 pg/ml bo'lib, nazorat qiymatlaridan (6.42 ± 0.68 pg/ml) 1.35 barobar yuqori edi ($p < 0.001$).

Sog'lom shaxslarning og'iz suyuqligidagi IL-2 darajasi o'rtacha 11.54 ± 2.39 pg/ml bo'lgan bo'lsa, Aftoz Stomatit bemorlarining og'iz suyuqligidagi IL-2 o'rtacha qiymati 18.65 ± 1.62 pg/ml bo'lib, bu nazoratdan 1.61 barobar yuqori edi.

Ushbu holat og'iz shilliq qavatidagi hujayralarda yallig'lanish jarayonining intensivligi oshganligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, yuqori IL-2 qiymatlari uning retseptor antagonist va unga qarshi autoantitellari tomonidan nazorat qilinadi, bu esa kasallikning surunkali kechishi natijasida antagonist miqdorining kamayganligini bildiradi. Bu sitokinning to'liq ta'sirini cheklab, yallig'lanish intensivligini surunkali, ammo o'tkir bo'lmagan darajada saqlaydi.

Ma'lumki, IL-10 immunoregulyatsiya va yallig'lanishga ko'p pleiotrop ta'sirga ega. U Th1 sitokini, MHC II sinf antigenlari va makrofaglarda kostimulyatsion molekullar ekspressiyasini kamaytiradi. B-hujayralarning omon qolishi, proliferatsiyasi va antitel ishlab chiqarishini oshiradi. Bundan tashqari, u sitokin sintezini, antigen prezentatsiyasini va CD4+ T-hujayralar faollashuvini inhibe qiladi va lipopolisaxarid va boshqa bakterial mahsulotlar orqali vositalangan TNF, IL-1 β , IL-12 va interferon-gamma kabi yallig'lanish sitokinnarining sekretsiasini kamaytiradi.

Yallig'lanishga qarshi sitokin IL-10 darajasini baholashda Aftoz Stomatit bemorlarining og'iz suyuqligida o'rtacha IL-10 darajasi 2.35 ± 0.36 pg/ml bo'lib, nazorat qiymatlaridan 3.54 barobar past edi (nazorat — 8.69 ± 0.49 pg/ml) ($p < 0.05$).

Ma'lumki, laktoferrin epiteliyal hujayralar tomonidan sintez qilinadigan va turli sekretsion suyuqliklarda — so'lak, burun bezlari sekreti, ona suti, qon neyrofil va shilliq epiteliyasida mavjud bo'lgan transferrinlar oilasiga mansub polifunksional oqsil hisoblanadi. Laktoferrin shilliq qavatlarning no-spetsifik antimikrob himoya tizimining muhim komponenti bo'lib, gram-musbat va gram-manfiy bakteriyalarni bog'lash orqali bakteriyostatik xususiyatga ega. Bundan tashqari, laktoferrin bemorning organizmidagi yallig'lanish jarayonining darajasini aks ettiradi.

Tadqiqot natijalarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, Aftoz Stomatit (AS) bemorlarining og'iz suyuqligida laktoferrin darajasi nazorat guruhi ko'rsatkichlariga nisbatan 2 barobar

oshgan. Og'iz suyuqligidagi laktoferrin darajasining oshishi neyrofil faolligining biologik suyuqliklarda intensiv faolligini aks ettiradi va bu og'iz shilliq qavatining immun tizimi faolligining sistemik markeri hisoblanadi.

Yuqorida ko'rsatilganidek, laktoferrin transferrinlar oilasiga mansub bo'lib, temirni bog'lovchi va antibakterial xususiyatga ega oqsillar hisoblanadi. Bundan tashqari, laktoferrin epiteliyal membranalaridagi glikozaminoglikanlar va proteoglikanlar bilan o'zaro ta'sir qiladi, shuning uchun shilliq qavat hujayralari yuzasida ushbu oqsilning yuqori kontsentratsiyaga ega joylari hosil bo'lishi mumkin.

Temirni bog'lash orqali laktoferrin uning miqdorini so'lakda kamaytiradi va natijada bakterial hujayraga kirishini ham kamaytiradi. Bu bakteriyalarning energiya almashinuviga ishtirok etuvchi gem-moddiy fermentlar hosil bo'lishining sekinlashishiga olib keladi. ATP yetishmovchiligi patogen mikrofloraning rivojlanishi va kolonizatsiyasini sekinlashtiradi.

Shu bois, ushbu oqsil mikroorganizmlarga qarshi turli himoya reaksiyalarida temirni tutuvchi glikoprotein sifatida ishtirok etadi va immunokompetent hujayralar funksiyasini regulyatsiya qilishda qatnashadi. Umuman olganda, olingan natijalarga asosan, og'iz shilliq qavati kasalliklarida yallig'lanish markeri — laktoferrinning klinik-diagnostik ahamiyati mavjudligi tasdiqlanadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, SQASli bemorlarda og'iz bo'shlig'i mahalliy himoya tizimida sezilarli o'zgarishlar aniqlandi.

- IgA miqdorining pasayishi shilliq qavatning infeksiyalarga qarshi barer funksiyasini susaytirishi qayd etildi.
- Laktoferrin darajasining oshishi yallig'lanish jarayoni faolligini aks ettirdi.
- Lizotsim miqdorining pasayishi nespetsifik himoya mexanizmlarining buzilganini ko'rsatdi.
- Proyallig'lanish sitokinnari (IL-1 β , IL-6) oshishi va IL-10 kamayishi sitokin disbalansini ko'rsatdi.

Aftalar soni ko'p va klinik belgilari yaqqol bo'lgan bemorlarda mahalliy himoya omillaridagi o'zgarishlar yanada chuqur ekanligi kuzatildi.

Muhokama. Olingan natijalar SQAS patogenezida mahalliy immunitetning muhim o'rin tutishini tasdiqlaydi. Mahalliy himoya omillarining buzilishi shilliq qavat barer funksiyasining susayishiga, yallig'lanish jarayonining cho'zilishiga va kasallik retsidivlarining ko'payishiga sabab bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, mahalliy himoya ko'rsatkichlarini baholash kasallikning kechishini prognoz qilish va individual davolash rejasini tuzishda muhim diagnostik ahamiyatga ega.

Olingan natijalar qaytalanuvchi aftoz stomatit diagnostikasida kompleks yondashuv muhim ekanligini ko'rsatadi. Klinik belgilar asosiy diagnostik mezon bo'lib qolayotgan bo'lsa-da, laborator ko'rsatkichlarni baholash kasallik rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash imkonini beradi.

Vitamin va mikroelementlar yetishmovchiligining aniqlanishi boshqa mualliflar tadqiqotlari bilan mos keladi va ularni korrigatsiya qilish davolash samaradorligini oshirishi

mumkinligini ko'rsatadi. Hayot sifatining pasayishi esa SQASning faqat mahalliy emas, balki umumiy tibbiy-ijtimoiy muammo ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa

1. Surunkali qaytalanuvchi aftoz stomatitli bemorlarda og'iz bo'shlig'i mahalliy himoya omillari sezilarli darajada buziladi.

2. Sekretor IgA, laktoferrin, lizotsim va sitokinlar kasallikning klinik kechishi bilan uzviy bog'liq.
3. Mahalliy himoya omillarini aniqlash SQASni erta diagnostika qilish va davolash samaradorligini oshirishda muhim klinik-diagnostik ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Scully C., Porter S. Og'iz shilliq qavati kasalliklari: qaytalanuvchi aftoz stomatit.
2. Preeti L., Magesh K.T., Rajkumar K., Karthik R. Qaytalanuvchi aftoz stomatit.
3. Ship J.A., Chavez E.M., Doerr P.A., Henson B.S., Sarmadi M. Qaytalanuvchi aftoz stomatit.
4. Lewkowicz N., Lewkowicz P., Dzitko K. va boshq. Recurrent aftoz stomatitli bemorlarda CD4(+) CD25(high) T-regulyator hujayralarining buzilishi // J. Oral Pathol. Med. – 2008. – Vol. 3.
5. Kamilov X.P., Rustamova D.M. Vobenzim qo'llash orqali surunkali retsidivli aftoz stomatitni kompleks davolash samaradorligi // O'zbekiston tibbiyot jurnali. – Toshkent, 2006.
6. Kamilov X.P., Shukurova U.A. Surunkali aftoz stomatitning umumiy og'irlik indeksi bo'yicha klinik baholash: Uslubiy tavsiyalar. – Toshkent, 2008.
7. Kamilov X.P., Shukurova U.A. FarGALS preparatlarini surunkali retsidivli aftoz stomatitda kompleks davolashda qo'llash: Uslubiy tavsiyalar. – Toshkent, 2009.
8. Berlutti F., Pilloni A., Pietropaoli M., Polimeni A., Valenti P. Lactoferrin and oral diseases: current status and perspective in periodontitis // Ann Stomatol (Roma). - 2011. - Vol. 2, № 3-4. - P. 8-10.
9. Paesano R., Berlutti F., Pietropaoli M., Pantanella, E., Pacifici W., Goolsbee P., Valenti P. Lactoferrin efficacy versus ferrous sulfate in curing iron deficiency and iron deficiency anemia in pregnant women // Biometals. - 2010. - Vol. 23. - P. 7-41.
10. Rabinovich O.F., Rabinovich I.M., Panfilova E.L., Vakhrushina E.V. Recurrent aphthous stomatitis – aetiology, pathogenesis (part I) // Stomatologiya. – 2010. - №1. – P. 71-74.
11. Rustamova D.A., Shukurova U.A. Peculiarities of the clinical course of chronic recurrent aphthous stomatitis in patients with blood disorders // Stomatologiya. – Tashkent, 2008. - № 3-4. – P. 98-100.

ЖУРНАЛ СТОМАТОЛОГИИ И КРАНИОФАЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF ORAL MEDICINE AND CRANIOFACIAL RESEARCH

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000